

Riaditeľka ZOO Bratislava Júlia Hanuliaková

Mám roboty na desať rokov

PRED NIEKOĽKÝMI ROKMI PRE ŇU NAVRHLA VÝBEH PRE VLKOV, DNES JEJ ŠÉFUJE. PRÍBEH JÚLIE HANULIAKOVEJ JE AKO Z FILMU – ODIŠLA AKO ARCHITEKTKA A PAMIATKARKA DO AMERIKY, ABY ZISTILA, ŽE JU VIAC NEŽ BUDOVY ZAUJÍMA KRAJINA. A Z UZNÁVANEJ DIZAJNÉRKY ZOO SA STALA RIADITEĽKA TEJ V SLOVENSKEJ METROPOLE. AKÝ JE VLASTNE PRACOVNÝ ČAS ZVIERAT A ČO SA OD EURÓPSKÝCH ZOO MÔŽU UČIŤ TIE ZÁMORSKÉ?

Vyštudovali ste architektúru, neskôr ste v Spojených štátoch dizajnovali zoologické záhrady. Ako sa človek dostane k takejto práci?

Do Spojených štátov ma doviedlo to, že som hľadala dobrodružstvo, skúsenosti a príležitosť uplatniť sa. Vyštudovala som architektúru na STU v Bratislave a už počas štúdia som narazila na skutočnosť, že ženy architektky a muži architekti sa neposudzujú rovnako. Mala som to neustále pred očami, môj vtedajší priateľ bol tiež architekt. Obaja sme mali oblasti, v ktorých sme vynikali. Bývali sme spolu a mali sme aj spoločný mobil. V priebehu posledného ročníka nám telefonovali ľudia z architektonických kancelárií a ateliérov a ponúkali prácu. Aby som bola presná, prácu ponúkali vždy len jemu. Takže som pochopila, že ak chcem mať zaujímavú kariéru, musím sa o to postarať sama. Hľadala som možnosti a naskytla sa príležitosť ísť na stáž v rámci UNESCO do Spojených štátov, konkrétne ja som ju absolvovala v Seattli. Bol to úžasný zážitok. Najzaujímavejšie však bolo, že som sa počas pobytu zoznámila so skupinou ľudí, ktorí pracujú pre zoologické záhrady. Len v samotnom Seattli a okolí je odhadom tristo dizajnových profesionálov, ktorí sa venujú len navrhovaniu pre zoologické záhrady.

Priznám sa, že o profesii dizajnéra zoo som prvýkrát počula až v momente, keď som sa pripravovala na rozhovor s vami. Opravte ma, ak si myslím, že v našich zemepisných šírkach ide o raritu.

Aj pre mňa to bola v tom čase novinka. No tam je vybudovaná celá komunita okolo navrhovania zoo. Sú v nej napríklad špecializovaní statici, ľudia, ktorí vyrábajú manipulačné zariadenia pre zvieratá, spoznala som grafikov, ktorí vyrábajú menovky a interpretačné prvky pre zoo, záhradníkov, krajinárov, architektov. Fascinovalo ma to. Na druhej strane som si uvedomila, že doma sme vždy veľa o zoo diskutovali. Bola to taká neutrálna téma, ktorá zaujímala malých aj veľkých, ľudí celého spektra politických smerov, ale aj úplne apolitických. Stali sme sa celkom fanatikmi do zoologických záhrad, a kamkoľvek sme cestovali, návšteva zoo bola vždy na vrchole zoznamu. Pre mňa bolo tiež fascinujúce, že na pozadí zoo a toho, čo tam zvieratá robia, viete vysvetliť zložité témy aj v medziľudských vzťahoch a sociálne témy, témy rozličnosti a podobne. Takže som zistila, že s týmito ľuďmi mám veľa spoločného. A tiež mi došlo, že som vždy nejakým smerom o zoologických záhradách rozmýšľala, nielen v rodinnom prostredí. Ako tínedžerka som napríklad dobrovoľníčila pre Slobodu zvierat a pre Greenpeace...

... ale pokiaľ viem, tak Greenpeace nemá zoologické záhrady príliš v oblúbe. Mýlim sa?

Pochopila som, že bez zoologických záhrad by moderná spoločnosť bola ešte v oveľa väčšej miere odtrhnutá od prírody. Zoo nám poskytujú také okienko do sveta divočiny, ktoré sa iným spôsobom než kontaktom s divými zvieratami nedá získať. A to, že si uvedomujem, že zvieratá v mnohých zoo nežijú v celkom vhodných podmienkach, mi pomáhalo v začiatkoch

mojej kariéry. Dúfam, že aj teraz mi to bude pomáhať k tomu, aby som v prvom rade myslela na život zvierat a dávala pozor, aby prostredie, v ktorom sa nachádzajú, bolo prijateľné v prvom rade pre ne.

Môžu byť zvieratá v zoo šťastné?

Určite, mnohé sú naozaj šťastné a mnohé majú, samozrejme, problémy. Každá zoologická záhrada má svoju modernú a dobre rozvinutú stránku, ale aj oblasti, za ktoré sa hanbí alebo ktoré nie sú celkom v poriadku. Aj najlepšie zoo sveta sa vyvíjajú postupne, vždy je v nich nejaká časť, ktorá je zastarenejšia ako iné. Všetko sa nedá zmeniť z jedného dňa na druhý.

Predpokladám, že mi potvrdíte informáciu, že väčšina zvierat v súčasných zoo sa tam už narodila, a teda iné prostredie ani nepozná.

Áno, je to tak. Zhruba od 60. rokov minulého storočia už zoologické záhrady zvieratá z divočiny neberú, naopak, snažia sa ich do nej vracať. To je náš najväčší cieľ – takzvaný rewilding alebo zazverenie divočiny. Čiže zoologické záhrady vychovávali akoby záložnú populáciu zvierat, pomocou ktorej sa snažia zabezpečiť dlhodobú životaschopnosť divej populácie. Napríklad adax núbijský bol svojho času už v divokej prírode úplne vyhynutý. Aj prispením ZOO Bratislava sa do nej však vrátil a v súčasnosti zaznamenávame na púšťach severnej Afriky malú, ale stabilnú populáciu divokých adaxov. Je veľa teórií o tom, ako merať spokojnosť zvierat v zoo. Najrozšírenejšia je, že porovnávame, akými aktivitami zvieratá trvia svoj čas v divočine, a snažíme sa v zoo vytvoriť podobné podmienky, aby sa mohli venovať podobným činnostiam a podobne dlhý čas. Keď má zviera tento activity budget, čiže

akýsi súčet aktivít porovnateľný, vieme, že žije život podobný svojmu prirodzenému, a teda sa asi cíti spokojne.

Pri niektorých zvieratách sa to naplňa ľahšie. Levom alebo gepardom v zoo však asi nevypustíte do výbehu gazelu s tým, aby si ju išli uloviť.

To by síce bolo dobré pre mäsožravce, no už menej pre gazelu. Myslím, že vývoj pôjde smerom, že budeme umožňovať aj takéto interakcie, ale s tým, že aj tá gazela bude mať šancu utiecť podobne ako v divočine. Vytvárajú sa postupne aj prechodné expozície. Teda že sa cez územie, ktoré patrí levovi, vypustí napríklad

stádo menších gaziel. No na druhej strane levieho výbehu sú škáry, cez ktoré gazely môžu uniknúť, ale lev sa cez ne nedostane. Možno to v budúcnosti príde aj k nám. Zároveň však narážame na bariéru, že my ako spoločnosť nie sme v štádiu, že by sme vedeli prijať pohľad na takýto lov.

A otázkou by asi bolo aj to, kedy by sa takéto interakcie odohrávali. Viem si predstaviť zdesenie rodičov, ktorí prídu v nedelu poobede s deťmi do zoo avidia takúto scénu. Presne tak, je to komplikovaná téma. Lebo aj my sme trochu odrezaní od toho, odkiaľ prichádza naše jedlo. Môj názor je, že prídu časy, keď aj lov v zoo bude akceptovateľný za kontrolovateľných podmienok. Napríklad, že návštevníci budú oboznámení s tým, že ak pôjdu v tom a tom čase k tejto expozícii,

“ Vtipkujem, že keď sem jedného dňa zavítajú mimozemšťania, tak by ich nemali vítať vedci, ale ošetrovatelia, lebo práve oni majú ten správny inštinkt.

Júlia Hanuliaková

Súčasná riaditeľka ZOO Bratislava vyštudovala architektúru na STU v Bratislave. Ako tínedžerka robila dobrovoľníčku pre Slobodu zvierat a Greenpeace. Takmer dve desaťročia strávila v USA, kde sa okrem stáže UNESCO zameranej na pamiatky začala venovať dizajnovaniu obydlií a výbehov pre zoo. Okrem iného aj „dôchodcovských vil“ pre primáty používané napríklad v NASA. V Bratislave pred niekoľkými rokmi navrhla ocenený výbeh pre vlkov, v súčasnosti načrtáva model ďalšieho rozvoja zoo. Jedným z plánov je vybudovanie expozície karpatského lesa so zvieratami z našej divočiny.

môže sa niečo podobné odohrať a je na nich, či sa na tom chcú zúčastniť alebo nie. Ale to je hudba budúcnosti podobne ako pracovný čas zvierat v zoo.

Pracovný čas zvierat?

Je to podobný princíp ako náš pracovný čas. Aj naše pracovné právo sa vyvíjalo – najprv nebolo žiadne, počas priemyselnej revolúcie ľudia pracovali 16 hodín denne a postupne sa prijímali pravidlá, až sme sa dostali k súčasným zhruba ôsmim hodinám, určitému počtu dní dovolenky a tak ďalej. Vidím paralelu medzi vývojom pracovného práva u ľudí a legislatívy týkajúcej sa zvierat. Tiež najprv nebola žiadna, postupne sa vyvinulo, že na ustajnenie zvieratá potrebujete toľko a toľko miesta, zvieratá sa musí vedieť postaviť, otočiť, vedieť vykonávať všetky svoje základné typy pohybu, a toto sa neustále rozširuje. Takže si myslím, že raz bude zakotvené, že zvieratá môžu byť vo výbehu v zornom poli ľudí povedzme šesť hodín alebo štyri hodiny, a bude musieť rotovať s iným jedincom, aby nebolo tomu „pracovnému“ stresu vystavené celý život.

Vráťme sa ešte k vašim začiatkom v Seattli, ako rýchlo sa vám podarilo do komunity dizajnérov zoo zapadnúť?

Ako som spomínala, objav takýchto možností ma prekvapil, no zároveň mi to celé dávalo zmysel. Lebo zoo je komplikovaná prevádzka, kde musíte uspokojiť hneď troch „klientov“. Ja vždy dávam na prvé miesto zvieratá, lebo ono je v zoo nedorovno, strávi tu celý život a máme povinnosť vytvoriť mu čo najlepšie podmienky. Klient číslo dva sú návštevníci, tých musíme prilákať, vytvoriť im príjemné, bezpečné prostredie. Je to taká rovnováha, že o zvieratá sa musíme starať, lebo tu musia byť. A o návštevníkov sa musíme starať, pretože...

... pretože tí tu byť nemusia.

Tretím klientom sú naši zamestnanci, ošetrovatelia, ktorí pracujú so zvieratami ako so svojím partnerom. A na to musia mať vytvorené podmienky. Ošetrovatelia sú špeciálni ľudia, pretože dokážu komunikovať s inými formami života. Ja vždy vtipkujem, že keď sem jedného dňa zavítajú mimozemšťania, tak by ich nemali vítať vedci či politici, ale ošetrovatelia, lebo práve oni majú ten správny inštinkt. A tieto tri skupiny – zvieratá, návštevníci a ošetrovatelia, majú úplne iné záujmy a potreby. Takže musíme hľadať riešenia, ktoré sú výhodné

pre všetky tri strany. Niektoré druhy zvierat sú tiež akoby vhodnejšie pre zoologické záhrady, lebo kontakt s človekom ich teší. A aj v tom je umenie tvorby zoologickej záhrady – vybrať správne druhy do správneho prírodného prostredia.

Takže nie je vhodné, aby každá zoo mala napríklad slony, žirafy či levy?

Nie, navyše je zaujímavejšie, keď je každá zoo iná v závislosti od svojej prírodnej a geografickej polohy. Napríklad dáva zmysel, aby zoo na Floride predstavovala morské sirény, lebo tam prirodzene žijú. Ale napríklad v Bratislave si neviem predstaviť, ako by sa im zabezpečovala voda, pretože trávajú polovicu života v slanej a polovicu v sladkej vode a veľa migrujú v pobrežných oblastiach. V porovnaní s tým sa u nás priam ponúka vytvoriť expozíciu Karpatský les, ktorú máme aj v pláne. Určite sa nechceme zbavovať exotických zvierat. Ale chceme, aby naši návštevníci boli zoznámení aj s našimi zvieratami a ich problematikou. A aby zoologická záhrada vychovávala odborníkov na starostlivosť o naše divoké zvieratá a cez ne rozprávala o potrebe ochrany našej prírody.

Čo v takom Karpatskom lese budeme môcť nájsť? Predpokladám, že rysa, medveďa, vlka, nejakú srnčiu zver...

... presne, ale aj také ako jazvece, bobry, vydry, rôzne sovičky, dravce, kувiky, rôzne vtáky. Svoje miesto tam určite majú aj tetovy, hlucháne, sysle, plchy, malé myšky, najrôznejšie jašterice, ropuchy, salamandry, mloky, užovky. Máme tu pôvodný dubový les so vzácnymi druhmi chrobákov, takže určite aj tie, a potom mnohé živočíchy, ktoré nevidieť voľným okom. Teda rôzne pôdne roztoče a podobne. Chceli by sme vytvoriť zážitok výletu do mikroskopického sveta, jednak priamo s možnosťou skúmať ich pod mikroskopom, ale aj tým, že by sme vybudovali modely v nadživotnej veľkosti. Je to celkom trendom, že zoo rozširujú rozmanitosť životných foriem, ktoré prezentujú.

Nebáli ste sa prebrať zoo v časoch korony?

Výberové konanie bolo vyhlásené v čase, keď bola zoo zatvorená, ale nikto si vtedy nemyslel, že korona bude trvať takto dlho. Dúfala som, že na jeseň, keď som mala nastúpiť, to už bude zažehnané. Ale nestalo sa, aj keď ja každý deň čakám, že už bude lepšie (úsmev). To, že máme zatvorené, nám urobilo škrt cez rozpočet. Ale nechcem sa sťažovať, lebo všetci to prežívame.

Pýtam sa aj preto, že ste avizovali veľké plány na rozvoj zoo. Ako budete riešiť financovanie?

Aj v rámci výberového konania som sa snažila prezentovať, že chcem, aby si zoologická záhrada budovala budúcnosť viac ako samostatná organizácia, najmä čo sa týka finančného pokrytia. Teda že si na seba zarobíme jednak vstupenkami a sčasti cez podporu svojich priaznivcov. Založili sme neziskovú organizáciu Priatel'ia ZOO a chystáme sa spustiť fundraisingovú kampaň. V prvom rade potrebujeme vybudovať výbeh pre medveďa Félixu, už to máme aj nakreslené. Cítime však záujem a podporu, veľa ľudí telefonuje, či máme otvorené, zároveň sa mnohí pýtajú, ako nás môžu podporiť. Dnes im už môžeme povedať, že najlepšou možnosťou je kúpiť si permanentku pre seba alebo ňou niekoho obdarovať. Pri tejto príležitosti tiež znižujeme dočasne ceny permanentiek, teda celoročných vstupeniiek pre dospelého, dieťa alebo pre rodinu.

Pre bratislavskú zoo ste navrhli oceňovaný výbeh pre vlkov. Ako prebieha takéto dizajnovanie?

Keď som navrhovala výbehy, bolo vždy najdôležitejšie, aby sme si s vedením zoo vyjasnili, že máme rovnaké hodnoty. Hľadanie klientov bolo viac o hľadaní ľudí, ktorí majú rovnaké ciele. Teda aby sme sa snažili čo najviac pracovať s prírodou, ideálne sa zapojiť do už existujúceho prostredia menej invázivnou formou. V prípade výbehu pre vlkov bola tá zmena minimálna, nesnažili sme sa meniť typ ekosystému, rastlinstvo alebo premodelovať samotnú krajinu.

Čo v prípade, že vyhovujúca príroda k dispozícii nie je, napríklad pri exotických zvieratách?

Aj tam sa dá odporovať a použiť niečo z jestvujúceho. Vždy sa snažím napozorovať danú krajinu. A potom riešime napríklad to, ako urobiť bariéry tak, aby boli čo najmenej viditeľné a vnímateľné. Aby samotný priestor prirodzene ponúkal piedestál pre dané zviera. Vždy som veľa cestovala aj z výskumných dôvodov, aby som si našťudovala čo najviac o danom zvierati. Navštevovala som rôzne záchranne a rehabilitačné stanice, rozprávala som sa s ľuďmi, ktorí pozorujú vlkov v prírode, snažila som sa jednoducho získať čo najviac poznatkov. Žila som jednou nohou v Amerike a jednou v Európe a európsky prístup k zoologickým záhradám a ochranárstvu je iný ako americký.

V čom?

Rôzne veci, ktoré boli bežné v Európe, boli novinkou v Amerike a naopak. Napríklad v Európe sa ľudia menej zaoberajú

bezpečnosťou v zoologickej záhrade, čo umožňuje bezprostrednejší kontakt so zvieratom. Čiže dalo by sa povedať, že v Európe ľudia viac experimentujú s tým, aké bariéry sa dajú používať so zvieratami. V Európe sa k tomuto pristupuje kreatívnejšie a to sa mi aspoň trochu podarilo prepašovať do USA. A naopak, zo Spojených štátov som sa do Európy snažila doniesť teóriu o vytváraní zážitkov z návštevy zoologickej záhrady, ktorá zahŕňa to, že návštevník sa musí sám rozhodnúť, že chce niekam ísť a zviera stretnúť. Takýmto spôsobom návštevník zážitok oveľa viac ocení. Vytvárame filter prírodného prostredia medzi hlavnou cestou v zoo a výbehom daného zvierata. Návštevník musí venovať čas a úmysel, aby zviera stretol v jeho domovskom prostredí. Budujeme očakávanie,

pracujeme s kategóriami, ako sú tajomstvo, nepredvídateľnosť a moment prekvapenia. V origináli sa tento prístup volá landscape immersion, teda akési ponorenie do prírody. Hlavnou myšlienkou nie je, že sa ideme pozrieť na nejaké zviera, ale ideme navštíviť domov nejakého zvierata. Lebo zviera a jeho domovský habitat sú jedným celkom, bez divokej prírody nie sú divoké zvieratá.

Vrátili ste sa na Slovensko, znamená to odrezanie od života v zámorí alebo si nechávate zadné dvierka?

Zadné dvierka sú stále otvorené (úsmev). Ale momentálne sa venujem iba a napl-

no bratislavskej zoologickej záhrade. Okrem jej pozdvihnutia by som chcela zároveň vychovať ľudí, ktorí by to vedeli odo mňa raz prebrať. Aby rozumeli tomu, čo robí dobrú zoologickú záhradu dobrou. Zoo podľa mňa odráža vzťah spoločnosti k prírode. Napríklad aj my pri vytváraní koncepcie uvažujeme o tom, že jednu časť dáme k dispozícii Štátnej ochrane prírody, aby tam vybudovali záchranú stanicu, ktorú Bratislava potrebuje. Uvažujeme tiež o vytvorení mestského útulku, lebo v súčasnosti túto funkciu supluje Sloboda zvierat. Zakresľujeme do plánov napríklad aj krematórium pre domácich miláčikov. Snažíme sa svojim návštevníkom ponúknuť príjemné prostredie a zároveň ich ovplyvňovať tak, aby sa zaujímali o problémy zvierat a prírody a aktívne sa do nich zapájali. Pre mňa je to ohromná výzva.

Kedy si myslíte, že by sa vám to mohlo podariť?

Ja som vďačná za každý deň, za každý týždeň, mesiac. Myslím si, že zoo sa začne výrazne meniť o takých päť rokov, respektíve že v tom čase bude vidno už veľké rozdiely. O desať rokov to bude úplne super. Takže ak by sa mi podarilo zoo riadiť tých desať rokov, výsledky by mohli byť naozaj markantné. Ale uvidíme, čo všetko sa nám podarí zrealizovať. V každom prípade by sa dovtedy malo podariť vybudovať modernú fungujúcu zoo, ktorá si bude schopná vychovávať vlastných ľudí a posúvať ich ďalej. Lebo to je tiež jeden z problémov slovenských zoo. A čo sa mňa týka, každý deň objavujem nové poklady tejto zoo, ktoré treba len trošku nastaviť do lepšieho svetla a bude to vynikajúce. Začíname si tiež vytvárať systém práce s dobrovoľníkmi, chceme byť oveľa viac otvorení a prepojení s inými organizáciami. A pracovať aj na poli diverzity. Lebo kde inde, ak nie v zoo. Ja mám škrvny, ty pásiky - no a čo? ■

Dizajnerka divočiny

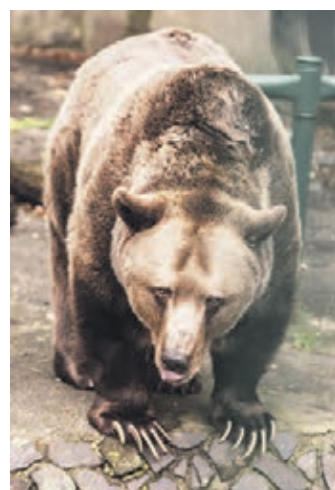
PRI NAVRHOVANÍ A AJ MOMENTÁLNE
PRI RIADENÍ ZOO DÁVA NA PRVÉ MIESTO
POTREBY ZVIERAT. JÚLIA HANULIAKOVÁ
TVRDÍ, ŽE KAŽDÁ ZOO MÁ SVOJE LEPŠIE
AJ HORŠIE STRÁNKY, NO VŠETKO SA DÁ
POSTUPNE UPRAVIŤ.

VÝBEH PRE VLKY v Bratislave získal viacero ocenení.

V BUDÚCNOSTI možno budeme vidieť šelmy v zoo aj loviť.

VÝBEH PRE MEDVEĎA Félix je jednou z priorit.

EXOTICKÉ ZVIERATÁ sú veľkým lákadlom zoo, trend je však spoznávať aj vlastnú divočinu.

AJ ZVIERATÁ v zoo majú pracovný čas.

JEDNOU Z PLÁNOVANÝCH expozícií bude Karpatský les.